

4. Rozhovor

O rozhovor sme požiadali Michala Gáfrika, človeka, ktorý sa venuje a venoval slovenskej literatúre. V jeho knihe Poézia Slovenskej moderny nájdeme aj kapitolu venovanú Vladimírovi Royovi. A ako človeka, ktorý je dobre zorientovaný v tejto oblasti literatúry, položili sme mu pár otázok.

Medzi poéziou Martina Rázusa a Vladimíra Roya je rozdiel. Rázusova poézia sa číta veľmi ľahko, na rozdiel od Royovej. Čím to je?

Royova a Rázusova poézia sú do značnej miery v pozícii antipódov. Zjednodušene povedané: Royova poézia je najmä drámou individua, vnútorného života človeka, Rázusova skôr drámou sveta, respektíve drámou subjektu v konflikte so svetom a so spoločnosťou. Samé osebe to neznamená plus či mínus jednej ani druhej. Problém je skôr v odlišnom básnickom type oboch a v odlišnom spôsobe vyjadrovania. Rázus bol typom robustného subjektu, búriacim sa proti skrivodlivosti sveta a uplatňovaniu práva silnejšieho vo svete i v spoločnosti; Roy zasa básnikom ochabnutej vôle, vnútornej rozpoltenosti, alebo ako to sám v jednej básni napísal: „Jak kebych dvoje duší mal...“

Istá dvojakoť prejavuje sa v Royovej osobnosti i v poézii. Do značnej miery aj v tom, že jeho básnický výraz sa neraz rozplýva, roztekáva sa, na rozdiel napríklad od výrazovej úspornosti a zovretosti Kraskovej. Lenže koncentrovanosťou výrazu neoplýval ani Rázus. Väčšej čitateľnosti Roya bráni aj fakt, že neexistuje menšia antológia jeho poézie. Vydanie *Básne* (1963) je nielen príliš rozsiahle, ale zamerané je viac na „pokrokovosť“, než na umeleckú presvedčivosť jeho poézie.

Dočítal som sa, že Roy bol na talianskom fronte, ale niekde som sa tiež dočítal, že pôsobil aj v Juhoslávii, kde formoval légie. Je to pravda?

Roy bol skutočne pomerne dlho na talianskom fronte (predtým i na ruskom ako vojenský kňaz). Počas celej prvej svetovej vojny bol však príslušníkom rakúsko-uhorského vojska. Až po skončení vojny a vzniku Česko-Slovenska – ako člen česko-slovenskej vojenskej delegácie – spoluorganizuje v Juhoslávii jednotky československého vojska (bližšie podrobnosti nepoznám).

Roy, Rázus, Ruppeldt majú spoločné to, že študovali v Anglicku. Z týchto troch práve Roy najmenej vyniká. Ruppeldt a Rázus sú evanjelickej verejnosti viac známi. Môže to z niečoho vyplývať?

Zamyslenie nad Royovým prekladom Havrana 13.

Royovo riešenie *Havran rečie*: „Nikdy ver!“ sa mi veľmi nepáčilo – iste aj preto, že som Royov preklad čítal v čase, keď práve zúril socialistický realizmus a v žilinskom školskom spevokole sme vyspevovali „*Chceme mier! Chceme mier! Pieseň našu vrah nezduší nikdy ver, nikdy ver, nikdy ver!*“ Neskôr som však prišiel na to, že Roy za nič nemôže – veď keď prekladal *Havrana*, nemohol tušiť, že raz príde čas, keď sa slovenskí básnici budú povinne pretekať v rýmovaní slova *mier*. Inak však bolo Royovo riešenie havranieho zakrákania veľmi dobré, ba majstrovské -- veď obsahovalo až štyri hlásky (n, v, e, r), ktoré obsahoval aj originál.

Keď som si po rokoch trúfol na *Havrana* aj ja, existoval už popri Royovom preklade celý rad ďalších slovenských prekladov, o českých ani nehovoriac, a tým činom boli využité aj viaceré ďalšie dobré riešenia toho slávneho krákavého refrénu. Po Royovi druhú porciu smotany zlizol najmä český básnik Vítězslav Nezval tým svojím *již víckrát ne -- nič presnejšie* a zároveň havranovitejšie ako *nikdy ver* a *již víckrát ne* sa už nedalo vymyslieť. Nezval a Roy sa už zdanlivo nedali prekonať.

Predseda však som našiel ešte jedno riešenie! Keď mi zišlo na um, mal som pocit, akoby ku mne doletelo z nejakej ľudovej rozprávky – z takej, v ktorej nejaký umierajúci rozprávkový šibal naťahuje čas rozprávaním, ale na havrana premenená smrť, sediaca na peľasti jeho postele, sa nedá prekabátiť a prisne ho prerušuje: „*Už to skrát!*“ Nieкто si možno povie, že to moje riešenie je trochu voľné. Ale prečo by bolo? Veď ani ten Poeov havran nebol obyčajný tvor – bol to rozprávkový vták. Vladimír Roy bol básnik, ktorý priamo v génoch niesol dedičstvo štúrovskej generácie, najdôležitejšej generácie slovenskej kultúry, ktorá medziiným zachránila aj slovenské rozprávkové dedičstvo. On by to moje rozprávkové riešenie iste neodmietol.

Úryvok z prekladu Vladimír Roy

„Veštcu! riekní – duchu zlosti! – a či vtáku nemilosti?
Pre Boha a nebies slávu, prosím, tajé pootvor -
srdcu stiesnenému riekní, tam kde chvie sa Eden pekný,
môž tam k hrudi milú, riekní, priviň, kde svätých
sbor –
už Lenorou menuje i jasných duchov spevný chór?
„Nikdy“ – v odved' havran – tvor.

„Ta sa v besy búrok zase, vtáku – diablu, v pozdnom
čase –
skríknem hrúzou – k brehom Noci Večnej, strašnej,
ta sa ber!
Čo si vravel, klam je púhy. – Samota cieľ mojej túhy!
Vyrvi z hrudi klov svoj suchý, nechcem vidieť tvojich
pier!
Ni páperia nenechaj tu, zmizni s sochy mojich dvier!“
Havran rečie: „Nikdy ver.“

Havran nepohne sa ani, žhavým okom na mňa gáni –
s Palladinej bielej sochy, zponad čela mojich dvier,
zraky ani démon snivý, koldúň sťa, čo vidí divy,
nad ním pablesk lampy živý jeho tónu vrhá s dvier,
a môj duch viac nesproští sa nikdy tône jeho pier,
nikdy, nikdy – nikdy ver!
Italia, bojište pri Piave, Apríl 1918

Ľubomír Feldek